

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

AL. ED. LINDBLÖM.

N:o 4.

Lund April.

1845.

I. Original-Afhandlingar.

1. *Exkursion i Bohuslän 1841, af M. W. von Düben.*

I algologiskt afseende är Bohuslän på en gång den rikaste och den bäst undersökta af alla våra kustprovinser; i dess södra del äro äfven fanerogamerna temligen undersökta, isynnerhet af Göteborgs båda Florister; men om fanerogama vegetationen i hela norra Bohuslän känner man ännu knappt mer än hvad Kalm derom berättar. Att fylla denna lucka i Fäderneslandets vextgeografi var hufvudändamålet med den resa, som jag sommarn 1841 företog, och hvartill jag af Upsala Akademi erhållit det Kniggeska Resestipendiet. — Dock var den tid, som jag hade att använda på hela resan (6 veckor), allt för kort, att jag derunder kunde hoppas medhinna någon fullständig undersökning af provinsen, helst Bohuslän, så enformigt det vid första påseendet förefaller, dock har många gömslor emellan bergen, hvarest dess sällsyntare vexter dölja sig, och hvilkas noggranna undersökning fordrar lång tid. Härtill kom att väderleken, hvaraf man i en skärgård mer än annorstädes är beroende, denna sommar var den regnigaste och blåsiga som vi på flera år haft. Jag tilltror mig således ej ännu att kunna lemna en någorlunda fullständig katalog öfver provinsens vexter och de sällsyntares loca natalia, utan har fått nöja mig med att under denna resa samla så många bidrag till en sådan katalog, som tiden och omständigheterna medgifvit.

Midsommarsafton seglade jag från Göteborg till Wargö, och botaniserade Midsommarsdagen på Styrso, nästan under jemnt regn. Kring det ställe ("Bratten"), der den numera nedrifna väderqvaren stått, sökte jag länge, men förgäfvets, *Sedum ang-*

licum. *S. annuum* stod öfverallt, nästan utblommad, *S. acre* var i bästa flor, *S. album* ännu i knopp (*cyma virginea cernua*). På ett enda ställe, bland buskar nära hafsstranden, påträffades oförmodadt *Ajuga reptans*; de flesta blommande stånden voro af kreatur afbitna, men så wycket mer luxurierade stolones. Ett par stånd i en närbelägen buske, som saknade stolones, liknade så mycket *A. pyramidalis*, att jag vore frestad bifalla Blytts mening! *) — Annars anmärktes inga vexter af interesse: *Hydrocotyle*, *Conv. Polygonatum*; — *Parmelia Aqvila*. *Cucubalus maritimus* vexte öfver hela ön, ej blott vid stränderna; *Galium Mollugo ochroleucum* är här på alla skären allmän.

Den 25 Juni, middagstiden, seglade jag till Fillskär och Buskär; hade ännat mig till Winga och Halleskär, men motvinden var för stark. — Strax på stranden af Fillskär stodo *Euphorbia palustris* (utblommad), *Erysimum hieracifolium*, *Angelica litoralis* sparsamt, *Galium Mollugo* β *ochroleucum*. — *Lathyrus pratensis* och *Vicia Cracca* bli båda här på öarne villosa. — På Buskär var den herrligaste strandvegetation jag någonsin sett; *Crambe*, nu i skönaste blomma, bildade täta halfklot af halfannan alns diameter, *Angelica litoralis* stod manshög och med en stjelk så tjock att min tumme ej kunde fylla dess ihållighet; dess bästa flor var nästan redan förbi. Mellan dem reste *Erysimum hieracifolium* sina raka spiror. Ofvanföre bildade *Rubi* ett tät snår, och på fuktigare ställen vexte högt och frodigt gräs, hvaribland isynnerhet *Glyceria maritima* och *Poa serotina* ensamma täckte stora sträckor. *Cochlearia officinalis* hade nu endast skidor. *Allium Scorodoprasum* i knopp. — På klipporna åt öppna hafssidans till vexte nästan blott *Parm. Aqvila* och en högst besynnerlig mörk form af *P. ciliaris*.

Följande dag tillbragtes på Wargö att inlägga vexter; under en promenad på aftonen anmärktes *Parmelia rugosa* (hvil-

*) Efter att ha sett ex. af denna vext, har Prof. Fries förklarad den vara den äkta, af alla nyare Botanister öfversedda, *Ajuga alpina* L. och Smith. — Den Skånska, hittills för *A. alpina* ansedda, är *A. genevensis*.

ken jag förut tagit vid Göteborg, föröfrigt ny för Skandinavien; bestämd af Fries), *Festuca glauca*. — Så Styrso och de kringliggande skären lefver folket dels af fiske, dels (*relata refero*) af lurendrejeri. Nu för tiden fås vida mer fisk omkring Jutska kusterna än vid de Svenska, så att den mesta fisk, som införes till Göteborg, är fångad omkring Jutland, dels och ännu mer af Danskar, hvilka sedan sälja den till Svenska fiskare, men sjelfva aldrig komma öfver till Sverge, för den höga tull och andra umgälder, hvarmed deras fartyg der äro belagda. Detta gör att Bohuslänska fiskare dagligen fara öfver till Jutland och äro lika bekanta der som i sin egen skärgård, hvaremot aldrig någon Dansk båt, om ej väderdrifven, kommer till Bohuslän.

Den 27 Juni; resa från Wargö till Marstrand. Under vägen lades till vid ett par smärre holmar. Danmarks Lilja, den fordna Danaholmen, är helt låg och gräsbevuxen; utom *Euphorbia*, *Allium Scorodoprasum*, *Angelica* och *Erysimum*, de 2 sednare sparsamt, vexer här ymnigt *Carex riparia*, men iuga andra Carices sågos; *Geum hirtum* Wahlb. hör snarare till *hispidum* än till *urbanum*. — På två holmar mellan Totö och Klätten vexte en mängd manshöga buskar af *Taxus*; då detta träd eljest ej finnes i hela trakten, har folket sjelf lagt märke dertill och kallar holmarne stora och lilla Barrlind; buskarne voro mycket låta och flera buro ymniga frukter. — På Holleskär liknar vegetationen mera bergens i inre landet än de andra skärens, emedan nästan alla strandvexter här saknas; ymniga deremot äro *Orchis maculata*, *Platanthera bifolia*, *Ribes rubrum*. Denna sednare träffades sedan allmän i hela Skärgården upp till Koster, men *R. nigrum* sågs ingenstädes. — Af *Sedum anglicum*, som nu började blomma, funnos blott ett par ex. i blomma eller knopp; de flesta stånd som sågos voro sterila. — Ett hållregn afbröt undersökningen och tvang mig, jemte vinden som från med-förvandlat sig till mot-vind, att gå in till Hästevik på Hisingen; derifrån till Kalfsund och med en större båt till Marstrand. — Från Kalfsunds skärgård brukar folket fara ända ned till de sydligare öarne, såsom Danmarks Lilja m. fl., för att hemta "Klödder" (Klotång) till åkrarnes gödning.

D. 28 Juni. Efter att ha inlagt en del vexter och besett Carlstens fästning, gjordes på eftermiddagen en exkursion på Koön. Utom några former af *Rubus corylifolius* m. fl. ficks intet af betydighet. Redan här började *Senecio Jacobæa* bli allmän; den följde mig sedan genom hela Skärgården och blef allmänne ju längre jag kom emot norr (endast på Koster sågs den icke). Lika allmänna öfver hela Skärgården äro *Sedum annuum* och *album*, hvilken sednare först i dag sågs i blomma. — *Cochlearia danica*. — Vid Marstrand sågos *Geranium molle* (allmän i skärgården, ända ut på yttersta holmarna), *Conium maculatum*; äfven af *Trifolium fragiferum* sågos exemplar, tagna invid staden.

D. 29 Juni besöktes åter inre sidan af Koön. Det är märkvärdigt hvad hela vegetationen antar ett förändradt utseende, så snart man kommer på läsidan af bergen. Så långt vattensvalpet når, äro de yttersta klipporna så kala att foten knapt på dem kan fatta fäste, och äfven sedan täckas de i början blott af några lafvar, sedan af mossor, ljung, *Empetrum* o. s. v., och ser man några sparsamma buskar, är det antingen törnbuskar (Hagtorn, Slån, *Rubi*), än låga, täta och tufvade, än tätt tryckta intill klippan och utbredda deröfver alldeles som en espalier —, eller på sumpiga ställen l'ors och Wide. Men så snart man öfverstigat öns högsta rygg, och landet sluttar inåt, börja först buskar och sedan skog, som blir högre ju längre man kommer ned, alldenstund toppen af träden aldrig få öfverstiga de skyddande bergens höjd; man ser huru de om våren skjutit skott upåt, men hvilka snart till följd af stormarne förvissnat. På Käsö har det med mycken kostnad och stora ansträngningar lyckats förre Karantänsbefälhafvaren, aflidne öfverstlöjtnant Forsell, att anlägga en vacker trädgård och park, hvartill jord för en del måst föras upp på nakna klippan. Nu äro dessa träd 20—30 år gamla och temligen tjocka, men låga, och hafsvinden klipper deras toppar, der klippornas skydd uphör, så jemnt som vore det gjordt med sax. På Grötö står en liten lund, som saknar ett sådant skydd; men också stå alla träden böjda från vestanvinden, och alla grenar utskjutas åt insidan. — Oaktadt alla de svårigheter,

hvarmed en uppvexande skog således på dessa öar har att kämpa, är det dock en allmän tradition, att de i fordna tider varit skogbevuxna; Kalm anför en mängd dylika traditioner, och hvad som gör deras sanning otvifvelaktig, äro de stora stammar, som ur torfmossarne upgrävas. Detta visar huru ett land, en gång skogbevext, eger en förmåga att motstå inflytandet af de omständigheter, som efter skogens förstöring hindra ny skog att der upvexa.

På inre sidan af Koön är vacker ekskog och herrliga ängar; *Rhamnus Catharticus* och *Frangula* äro i denna trakt båda allmänna, men dess verkliga prydnad är *Lonicera Periclymenum*, af Marstrandsboarne Nattviol kallad (*L. Xylosteum* såg jag ingenstädes under hela resan); af *Hedera* sågs ett stånd. I Mossarne bland de högre bergen på ön skall *Betula nana* finnas, enligt en persons utsago som var född Finne och kände vexten mycket väl allt från sin barndom; ej otroligt, då *Rhodiola rosea* är på samma ö (af Ingeniör Wahlberg) tagen. Imellertid kunde jag ej finna busken, och ett ihållande regnväder tvang mig äfven här att återvända förr än jag ämnat.

D. 30 Juni. Resa från Marstrand till Bäckeвик på Tjörn och derifrån till Stenkyrka, Prosten Ekströms nuvarande bostad. — Linné ger en afskräckande beskrifning på Tjörn, men på den, som kommer dit från de nakna skären, gör ön ett alldeles motsatt intryck. Väl saknas här ännu skog, men de herrligaste ängar omvexla med åkrar, så bördiga att man knappt i Bohuslän finner deras like; hvilket vill säga mycket. Öfver hela ön ligger ett lager af snäckskal omedelbart under sjelfva gräsvallen; detsamma är förhållandet på många andra ställen i Bohuslän, och denna jordmånens kalkhalt bidrager naturligtvis i hög grad till dess fruktbarhet; sjelfva alfven är föröfrigt här lera, liksom nästan i hela skärgården, hvarest man knappt någonsin ser sand. Också har Tjörn nu 7000 invånare och en mängd säd att aflåta, i stället att den "under fisktiden" måste köpa nästan hälften af sitt spannmålsbehof. Ty på hela denna ö fanns, ännu för 30 år sedan, icke en vagn och knappt en plog; de små åkertegarne brukades med spade och hacka, mest af qvinnorna, åt hvilka

åkerbruket, såsom en föga lönande binäring, öfverlemnades, korna sönderslogos med klubbor i stället för harf och vält (sådana klubbor såg jag ännu brukas), och skörden insläpades på — slädor! liksom i Kalms tid. Detta har för öfrigt varit allmänt öfver hela provinsen; man sätter numera tvenne helt låga hjul under de förra skvindorna, då gödseln utköres eller säden inbergas, men skogskörsorna ske än i dag på de flesta ställen med skvindor; bönderna påstå att de i bergen och på de steniga och obanade vägarne ej skulle kunna komma fram med hjul. Stundom, t. ex. på Koster, inköres all säden och höet än i dag på skvindor, och endast i de sankt ängarne sättas ett par små hjul under. Ja det skall ännu finnas några gamla bönder kvar på Tjörn, hvilka af vördnad för fädernas sed ännu ej kunnat förmå att lägga sig till hjuldon. — Här, som i hela Bohuslän, är det först sillfiskets uphörande (med året 1808), som förvandlat landet från en ödemark till ett bördigt landskap, och måhända har åkerbruket ingenstädes i hela Sverige på de sednare 30 åren gjort så stora framsteg som här, liksom det ingenstädes bättre behöfts och ännu behöfves; ty Bohuslänningens sköter ännu i allmänhet ganska illa sin bördiga jord. Imellertid är Bohuslän nu helt annorlunda än det var under fisktiden, och skulle sillen nu återkomma till Sveriges stränder, blefve Bohuslän "ett välsignadt land," mente folket sjelfva. (Forts.)

2. *Tillägg till en i Augustihäftet för år 1841 införd afhandling om vegetationen i Motalatrakten; af H. J. Holmgren.*

Sedan ofvannämnde upsatts infördes, har under de tvenne sistförflutna årens somrar tillkommit åtskilligt nytt, som kan förtjena anmärkas, dels såsom fyllnad i den öfversigt, som efter blott en sommars anteckningar då lemnades, dels såsom ofta mer än annat tjänande att ge begrepp om det egendomliga i nejdens vegetation. — En fullständigare uppgift på de mossor, som förekomma i trakten, torde ej heller sakna intresse, då dessa växter, åtminstone i denna del af riket, äro så föga undersökta. Utom denna fullständigare öfversigt kan naturligtvis

ej blifva fråga om annat än spridda tillägg af förut ej anmärkte eller upgifne växter.

Söder om Motala i Winnerstads socken äro således att tillägga; *Anthemis tinctoria* (åkrar), *Taraxacum officinale* & *lividum* Koch (våt ängsmark). *Valeriana officinalis* förekommer äfven, ss. på Borens strand, med flera stjelkar från roten, men alltid utan stolones; vidare *Cuscuta Epilinum*, *Lithospermum officinale* (Borens brantare stränder i nordöstra delen af socknen), *Marrubium* omkring gårdarne, *Lamium incisum* och *intermedim* (allmän särdeles i kåltäppor och potatesåkrar), *Bartsia alpina* (kärr på öfvergångsformationen både här och i de närgränsande socknarne ss. Hagebyhögå, V. Stenby o. s. v.), *Lathræa squamaria* (Sonnorps äng); *Gentiana Amarella* cum var. *lancifolia* samt *Gentiana campestris* var. *chloræfolia* Koch (den enda form af denna art, som här förekommer), *Androsace* och *Artemisia campestris* (på backarne), *Anagallis* (Wedhems åkrar), *Selinum Carvifolia* (i de flesta ängar och betesmarker), *Sanicula* (i ängarne), *Nymphæa alba* (Staffanstorpsjöarne), *Thalictrum flavum* (ängar och åkerdiken) samt på Borens tätt buskbevuxta strand en stor varietet med bredare, rundade småblad (*Thal. flavum* β) *dubium* Hn. Ed. 3.), *Batrachium stagnatile*, *Ranunculus auricomus* β) *fallax* (Staffanstorpsbackarne), *Viola hirta* och *epipsila* (här mera allmän än *V. palustris*), *Tilia europæa* och *Lychnis silvestris* (i ängarne vid Boren), *Silene inflata* (äkerrenar), *Epilobium parviflorum* (vanlig i skogskärren), *Sedum sexangulare* (Sonnorp), *Ononis urvensis*, *Orobus niger* (Staffanstorp), *Vicia angustifolia* α) *segetalis* Koch, *Lathyrus palustris* (vid Motala åns utlopp), *Prunus spinosa* (Dufvedahl), *Cratægus monogyna* β) *pinnatifida*, *Monotropa Hypopithys* β) *glabra* (skog vid Sonnorp), *Chenopodium rubrum* (prestgården), *Salix depressa*, *Hippuris* i djupa kärr nära Sonnorp, der äfven träffas en större form af *Chara gracilis*. I Staffanstorpsjöarne ligga massor af *Chara hispida* stor och inkrusterad. — Den *Orchis*, som i förra upsattsen kallades *latifolia*, och som med både röda och hvita blommor nästan alltid träffas i kärren på öfvergångsformationen så väl här

som i grannsocknarne, är *O. incarnata* L. och dess var. *alba* (Herb. Norm. Fasc. VII). Den rätta *O. latifolia* förekommer deremot endast norr om Motala i V. Ny socken, ehuru mera sällan. — Vidare märkas *Malaxis monophyllos* i kärr vid Qvisberg ofta med 2:ne, äfven en gång med 3:ne utvecklade blad; *Liparis Loeselii* (sparsamt i ett kärr vid Boren, liknande i smått de Gottländska med lösa tufvor på en gytjig, kalkaktig grund), *Hydrocharis* (Dufvedahl), *Asparagus officinalis* (förvildad omkring kyrkomuren), *Luzula multiflora* Lejeun. (fuktig skogsmark), *Carex Buxbaumii* jemte *Sessleria* (Motalaåns utlopp). — Den *Carex*, som förut är upgifven för *C. paniculata* L. och växer vid Staffanstorpsjön är den rätta; *C. paradoxa* är föröfrigt temligen allmän i orten. — På hela slättbyggen och omkring Motala träffas *Avena intermedia* Lindgr., alltid lätt att skilja från de närbeslägtade *A. fatua* och *sativa*, i hvilkas sällskap den vanligen förekommer, någongång i antal öfverträffande båda. — I de skuggiga, af löfskog beväxta kärren träffas, vanligen i sällskap med *Catabrosa aquatica*, *Glyceria plicata* Fr. äfvensom den någon gång förekommer i landsvägsdiken jemte *G. fluitans* utan att någonsin med den kunna förvexlas. Vid prestgården växer *Glyceria distans*; på åkerrenar *Brachypodium pinnatum*. Af Filices träffar man någongång *Struthiopteris* (Charlottenborgs äng) och *Ophioglossum*.

Oaktadt socknen ej eger ett enda egentligt berg, har den dock att framvisa flera anmärkningsvärda mossarter. Vid skuggiga skogsbäckar frodas: *Mnium affine*, *rostratum*, *serratum*, *hornum* och *stellare*, och i de fuktiga och skuggiga skogsdungarne samt tillstötande likartade skogskärr träffas nästan alltid *Weissia curvirostra*, *Didymodon cupillaceus*, *Splachnum ampullaceum*, *Fissidens taxifolius*, *osmundioides* och *adianthoides*, *Bryum inclinatum*, *Amblyodon dealbatus*, *Hypnum moluscum*, *striatum* och *chrysophyllum*, *Preissia commutata* och *Fegatella conica*. — Lika intressant som oväntadt är att på sådane ställen träffa flera mossarter, som man eljest varit van att anse som klippans barn, och hvilka på denna för dem ovanliga växtplats yppigt frodas. Här bär *Dicranum spurium* frukt;

Barbula tortuosa uppskjuter i höga tufvor; öfver tufvor af *Dicranum glaucum* och *Jungermannia anomala* utbreda sig *Jungermannia minuta* och *exsecta* i sällskap med frukt bärande *Hypnum delicatulum* samt på något torrare mark *Hypnum moniliforme* och *Didymodon inclinatus*. Samma förhållande ser man äfven nära Upsala vid och omkring Norbykärret.

I kalkkärren, ss. vid Boren, finnas: *Splachnum ampullaceum* och *vasculosum*, *Hypnum commutatum* och det för öfrigt allmänna *Bryum pseudotriquetrum*. På de sänka stränderna af den ena bland de 3 små skogsgölarne vid Staffanstorp träffas dessutom *Paludella*, *Hypnum cordifolium* β) *heteropterum* Hn. Ed. 3., *trifarium* (äfven frukt bärande), *nitens*, *scorpioides* och *revolvens*. — I lundar äro vanliga *Hypnum praelongum*, *incurvatum* och *trichomanoides* (frukt bärande); på trädstammar i ängarne saknas sällan: *Orthotrichum speciosum*, *affine*, *fastigiatum* och *fallax*, *Hypnum nervosum* samt någon gång vid trädrötterna *Anomodon attenuatus*. Vid prestgården vexer på Almar *Orthotrichum diaphanum*, hvilken jag äfven anmärkt på pilar vid vägen mellan Linköping och Norrköping ss. vid Kumla g:gd. — På stenar träffas någon gång *Racomitrium microcarpon* och *Orthotrichum Sturmii* (Staffanstorp). — På sandblandad jord vid vägar, diken o. s. v. förekomma: *Dicranum cerviculatum*, *heteromallum* och *crispum*, *Didymodon homomallus* och *cylindricus*, *Polytrichum alvöides* och *urnigerum*, *Bryum annotinum*, *Hypnum præcox*, *Phascum subulatum* o. s. v. — På lera i diken och på åkrar äro ej ovanliga: *Phascum nitidum*, *Gymnostomum minutulum*, *Barbula ungviculata* och *brevirostris* (nära Charlottenborg) jemte *Jungermannia crenulata*, *Blasia pusilla* och *Riccia glauca* samt i mera fuktiga diken *Dicranum Schreberi*. I skogarne träffas öfverallt: *Aulacomnion androgynum* och *Lophocolea heterophylla*: mera sällan *Hypnum Crista Castrensis*. På kyrkomuren *Barbula muralis*. *Climacium dendroides* och *Bryum argenteum* träffas stundom rikt frukt bärande.

I Motalatraktens vackra ängar träffas *Platanthera chlorantha*, utmed stranden af Wettern och Motala ström *Valeriana*

sambucifolia. Vidare kunna anmärkas omkring Motala: *Tanacetum vulgare*, *Tragopogon pratensis* var. *undulatus* (Borens-hult), *Viola epipsila*, *Linaria minor*, *Raphanus*, *Cerastium glomeratum* (Bergsäter). Långa kanalen en mängd former af *Hieracia vulgatum*, *murorum* och särdeles *cymosum*, *Carex elongata*, *capillaris*, m. fl. I kanalen: *Potamogeton crispus*, *Pilularia* (utan frukt) och *Elatine Hydropiper* (*seminibus curvatis*), den enda som här förekommer. Vid kanalen växa äfven: *Bryum carneum*, *Barbula fallax* och *convoluta* (Borens-hult). I Motala ström vid bron träffas *Potamogeton prælongus*, *curvifolius* och *marinus*, hvilken sistnämnde äfven växer utmed Wетterns stränder i Hagebylöga socken. Vid S. Treberga (V. Stenby s:n) finnes *Lilium bulbiferum* fullkomligt vild i en äng bland *Rubus cæsius* och *Convallaria multiflora*.

Norr om Motala utbreder sig den vidsträckt socknen af samma namn. Denna har dock vida mindre intressant att erbjuda än den mindre och nordligare V. Ny eller Nykyrka. — I de sköna ängarne på Wетterns strand, ss. vid Bromma, träffar man dock *Platanthera chlorantha*, *Lychnis silvestris*, *Carex silvatica* m. fl. samt i en närbelägen asplund jemte flera andra mossor *Orthotrichum leiocarpon* och den för Skandinavien nya *O. gymnostomum*. Br. & Sch. — Vid första ögonkastet utmärker den sig från *O. obtusifolium*. Genom de utåt starkare convexa bladen blifva grenarne tjockare än på denna, hvarförutan de genom sin större gleshet ge vexten ett helt annat utseende. Då man närmare betraktar den, så faller den större nästan äggrunda mellan de längre perichætialbladen framskjutande kapseln, med felande peristom, genast i ögonen. Då jag först fann den i början af Juni månad förlidet år, hade kapseln redan fällt sitt lock, hvarföre jag, oaktadt undersökningen af en mängd tufvor ej kunde leda till upptäckande af några tänder, ej vågade med säkerhet antaga den för Bruchs art förrän jag genom originalexemplar hos Ångström blifvit fullkomligt öfvertygad om deras identitet. Den tidigare fruktsättningen öfverensstämmer äfven med beskrifningen hos Br. & Sch.

Allt som förofrigt för denna trakt vore att anmärka, före-

kommer äfven längre norrut i V. Ny S:n, der således följande tillägg kunna göras: *Anthemis tinctoria* (rågäkrar vid Kafvelbäck), *Valeriana sambucifolia* (Vetterns strand, Medevi o. s. v.), *Campanula latifolia* (Kafvelbäck, Vesterängen), *Lamium incisum* och *intermedium* (äfven här allmän), *Mentha arvensis* var. *riparia*, *Gentiana-campestris* var. *chloræfolia* Koch (ej heller här träffas någon annan form), *Origanum* (Boön och Hålberget), *Sanicula* (sälls.), *Cicuta virosa* (Helvetes kärr), *Malachium aquaticum* och *Epilobium virgetum* (svedjeland) *Brassica campestris annua*, *Camelina dentata*, *Asperula odorata* (Hålberget), *Raphanus*, *Viola epipsila* (i hela trakten ej sällsynt), *Geranium bohemicum* (sälls.), *Peplis Portula* (Äskebäck, stor och frodig), *Ribes silvestre* Lam. (Äskebäcks storäng), *Orobus niger* och *Lathyrus heterophyllus* (steniga lundar vid foten af Hålberget). Denna sednare varierar med en och två-pariga blad, och blir i förra fallet ganska bredbladig, så att den till karakteren ej i ringaste mån afviker från *L. latifolius* l. *intermedius*. Då den nu lika ofta träffas med de nedre bladen breda enpariga och de öfre smalare tvåpariga, så kunna de båda arterna efter hittills upgifna karakterer svårligen åtskiljas. Skånska och Bohusländska exemplar af *L. intermedius* torde dock vara mera utmärkta. Den karakter, som upgifves att stiplerna hos *L. silvestris* och *intermedius* äro smalare, men deremot hos *heterophyllus* bredare än den vingkantade stjelken, är visserligen för den typiskt och fullständigt utbildade *L. heterophyllus* riktig, och sådan förekommer den alltid på ofvannämnde växtställe, i skugga af träd och stenar vid foten af backarne; men högre upp på öppnare platser växer i stort antal en steril form med alltid enpariga blad och stipler smalare än den vingkantade stjelken. — Från *Lathyrus silvestris*, som äfven finnes i trakten i Lillängen vid L. Baggeby, synes den i öfverensstämmelse med beskrifningen hos Koch bättre skild.

Vidare anmärkas: *Vicia angustifolia* a) *segetalis* Koch (temligen allmän), *V. cassubica* och *Epipactis latifolia* (Hålberget), *Prunus spinosa* (endast vid Äskebäck), *Rubus subrectus* (Lid), *Pyrola umbellata*, *Neottia Nidus avis* och *Li-*

stera cordata (i de större skogarne), *Malaxis paludosa* (fl. st.), *Juncus stygius* (Helvetes kärr), *Carex pauciflora* (Sphagukärren); *Salix hastata* och *ambigua* samt *Carex livida* i Medevi mosse. I Wettern vid Hönsholmen växer en varietet af *Carex acuta* med mycket långa rännformiga skärm, strået nedtill trubbkantigt endast uptill något stråft, hela växten blådgig, i allt slätare och styfvare än *C. acuta*.

Nära Kalfsjö finnes ett mindre träd af *Pinus Abies* var. *viminalis*, hvilket är så utmärkt, att landtfolket, då den småskog, hvori det växte, nedhögs till svedjeland, låto trädet såsom något särdeles märkvärdigt qvarstå midt i fältet. Dess nästan enkla, långa qvistar äro rundtomkring mycket lätt besatta med korta barr och så styfva, att de oaktadt sin längd endast blifva horisontelt utstående, hvilket ger åt trädet ett högst eget utseende. — Den *Cardamine amara*, som enligt förra upsatsen särdeles utmärkt förekom i en källbäck vid Brotorpet, har vid upkommen vattenminskning småningom aftagit och de exemplar, som qvarstå, äro föga utmärkta framför den vanliga var. *hirta*, och hafva äfven börjat antaga någon hårlighet på stjeln och blad, hvilket tydligen ådagalägger att de äro samma art. — Här och der förekomma *Avena fatua* och *strigosa* men aldrig *intermedia*. På Wetterns stränder och öar *Calamagrostis Epigejos* bland de öfriga. Af Ormbunkar träffas *Polypodium Thelypteris* (i kärren), *Asplenium Bréynii* (Boön) och *Struthiopteris* fl. st. i sluttningar vid vägar och i ängar.

Af mossorna anmärkas i kärr och mossar: *Mnium cinclidioides* och *stygium*, *Paludella*, *Bryum Duvalii* (Medevi mosse), *Dicranum glaucum* och *Schraderi*, *Polytrichum gracile*, *Splachnum ampullaceum*, *Sphagnum cuspidatum*, *Hypnum stramineum*, *trifarium* och *revolvens*, *Jungermannia anomala*, *inflata*, *setacea* (Helvetes kärr), *Plagiochila uliginosa* (L. Baggeby mosse). — I skogar och på skogsberg: *Dicranum majus*, *fuscescens* och *flagellare* (skogsvägar såsom vid Korsnäs), *Hypnum complanatum*, *trichomanoïdes*, *sylvaticum*, *myurum*, *myosuroides*, *crista castrensis* och *molluscum*, *Jungermannia exsecta* (vägar), *Lophocolea heterophylla*, *Madotheca platy-*

phylla och *Metzgeria furcata* (fruktbärande i Kafvelbäcks skog). — Vid källdrag i de större skogarnes dalfördjupningar samt vid skogsbäckar såsom vid Belleberg, Äskebäck o. s. v. träffas en mängd intressanta mossor såsom *Mnium ligulatum* och *roseum* (fruktbärande) samt *rostratum*, *Hypnum silesiacum*, *piliferum*, *tamariscinum* och *umbratum*, *Plagiochila asplenioides* var. *Dilleniana*, *Chiloscyphus polyanthos* var. *rivularis*, *Geocalyx graveolens*, *Herpetium trilobatum* (en mindre form vid Äskebäck) jemte *Aneura multifida* och på de murkna stockarne på sådana ställen: *Buxbaumia indusiata*, *Plagiochila umbrosa*, *Jungermannia Schraderi*, *porphyroleuca*, *cateulata*, *curvifolia*, *minuta*, *incisa* o. s. v. — I skogskärr *Preissia commutata* och på bäckstränder i skugga *Fegatella conica*. I lundar: *Hypnum populeum*, *striatum*, *strigosum*, *incurvatum* och *plumosum* (Medevi). — I diken o. s. v. *Polytrichum aloides* och *nanum* (lera), *Jungermannia lanceolata* och *crenulata*.

På det vilda Hålberget blir man bekant med en ny mossvegetation. De mera skuggiga och fuktiga bergväggarne klädas af *Zygodon lapponicus*, *Dicranum polycarpon*, *Didymodon flexicaulis*, *Racomitrium aciculare*, *cataractarum* (sälls.), *Anomodon curtispendus*, *viticulosus* och *longifolius*, *Neckera crispa*, *Hypnum orthocarpon* Ångstr. (*Leskea pilifera* Sw.), *alopecurum*, *tamariscinum* och en form af *H. moniliforme*, som med glesare och till en del finspetsade blad närmar sig *apiculatum*, *Bryum pseudotriquetrum* (här utmärkt af en kopparfärgad glans), *Bartramia Oederi*, *Plagiochila interrupta* och *compacta* samt en fin och utmärkt form af *Jungermannia acuta* (?). För öfrigt träffas *Weissia fugax* (i remnorre), *Orthotrichum rupestre*, *Buxbaumia aphylla*, *Aulacomnion androgynum*, *Hypnum strigosum* och *præcox*, *Frullania Tamarisci* och *dilatata*. I lundar vid foten af berget växer på *Corylus* *Orthotrichum stramineum*.

I klipporna längs Wetterns strand och på öarne träffar man: *Didymodon capillaceus* och *flexicaulis*, *Encalypta streptocarpa* (sällsynt och steril), *Anomodon curtispendus* och *viticulosus*, *Neckera crispa*, *Hypnum paludosum* (på öarne), *Ra-*

comitrium aciculare, *Grimmia funalis* och *Weissia acuta* (Gopö), *Jungermannia saxicola* (fruktbärande), *Frullania Tamarisci* och *dilatata* samt någongång *Herpetium trilobatum*. *Barbula tortuosa* bekläder hela sträckor af de steniga stränderna och *Preissia commutata* trifs särdeles på de yttersta hällarne.

Desse äro de, som vanligen förekomma på de klippor af granitartad gneiss, som oftast utgöra Wetterns stränder. Men vid Näs och Lemunda (vulgo Lemna) qvarnstensbrott, det sednare beläget inom Motala socken, utgöras stränderna af en sträcka sandstensklippor, och här får man ånyo göra bekantskap med en egendomlig mossvegetation. Utom flere af de ofvannämnde på Wetterns stränder vanligen förekommande träffas här till en stor del endast sådana, som för öfrigt ej finnas i trakten. Så hafva de yttersta, af vattnet sköljda hällarne merendels en ganska kompakt beklädnad af *Barbula tortuosa*, *Racomitrium aciculare* och mera sparsamt äfven *fasciculare*, *Didymodon capillaceus* och *longirostris* (?) (osäker ss. alltid utan frukt), *Dicranum pellucidum* och *virens*, *Weissia acuta*, *Meesia uliginosa*, en mängd former af *Plagiochila*, *nemorosa*, *aequiloba* och *undulata* samt *Jungermannia acuta* och *Preissia commutata*. Nära vattnet växa äfven: *Bryum pallens*, *Gymnostomum rupestre*, *Hypnum paludosum* och *moniliforme*, en utmärkt stor *Andræa alpina*, *Gymnomitrium concinnatum* (?) (af brun färg och temligen olik den alpiska) och *Jungermannia inflata* β) *major* Hn. Ed. 3. — De låga klipporna hafva, från början underminerade af vågen, genom stora nedrasade stenblock framför sig bildat en säker mur mot ytterligare anfall. De följaktligen mera släta men genom sitt läge mot norden och den öfver dem växande skogen temligen skuggiga klippväggarne frambringa i remnorna *Zygodon lapponicus*, *Weissia fugax* och *denticulata*, *Dicranum flavescens*, *Polytrichum aloides*, *Bryum elongatum*, *Plagiochila umbrosa* var. *purpurea*, *Alicularia scalaris*, *Jungermannia albicans* jemte en mycket fin varietet, *lanceolata*, *pumila*, *bicrenata*, *setacea*, *exsecta* och *minuta* m. fl. — Af de nedrasade klippstyckena äro bildade en

mängd grottor och hålor, i hvilka vågorna med dån brytas, och sedan bestänka den ständigt grönskande matta, som ofvan och på sidorna bekläder stenen, och bland annat innehåller *Mnium rostratum*, *Bartramia Oederi*, *Timmia austriaca*, *Anomodon longifolius*, *Neckera crispa*, *Herpetium trilobatum*, *Hypnum prælongum*, *pulchellum* och *molluscum* (fruktbärande), *loreum* och *alopecurum*, öfver hvilken sistnämnde en gång vid Näs fanns ett öfverdrag af *Lejeunia calcarea* Libert., hvilken dock sedan ej återfunnits. I en djup och suktig bergsskrefva växer *Hypnum undulatum* och på väggarne *Hypnum strigosum* och *mysuroides* (fruktbärande), *Dicranum majus* och *fuscescens* (utmärkt), jemte massor af *Jungermannia Taylori*, *Hypnum loreum* och *Herpetium trilobatum*. — I de gamla, igenlaggda stenbrotten förekommer i springorna i otalig mängd *Dicranum heteromallum*; på gruset *Polytrichum urnigerum*, och på röd sandmylla *Jungermannia obtusifolia*. — På ett sådant ställe finnes en grotta med trång öppning, hvars väggar invändigt upplysas af det sköna skenet från *Schistostega osmundacea*. Skenet utgår från en mängd dels enkla dels greniga trådar af en mjöllik substans, hvilka krypa på stenen mellan mossans stjelkar, men ej dermed synas sammanhänga. Dessa skola väl utgöra Bridels *Catoptridium smaragdinum*. Då de utföras i dagsljuset få de en hvitaktig färg. Eget är att se de från de lodräta väggarne horisontelt utgående ofruktsamma stjelkarne af *Schistostega*, under det att från det vågräta taket fullkomligt vertikalt nedskjuta de styfva fruktskaften af *Tetraphis ovata*. Några andra nog utmärkta mossor träffas äfven, hvilka ännu, vanligen i brist på frukt, ej med säkerhet kunnat bestämmas.

Antalet af de fanerogama växter, som äro anmärkte i trakten utgör nu med *Equisetum* och *Chara* omkring 670 arter. Af mossorna utgöra *Bryaceæ* omkring 200 och *Hepaticæ* vid pass 70 arter.

I sammanhang med föregående kan nämnas, att jag under en exkursion till Ömberg, fann i klipporna vid Borgsudde, utom alla förut kända ss. *Bartramia Halleriana*, *Zygodon lapponicus*, *Dicranum pellucidum*, *Didymodon obscurus*, *Plagiochila æquiloba*, *Herpetium* o. s. v. äfven *Hypnum rugosum*, utmärkt vacker på torrare klippor, och så vidt man kunnat bestämma om specimina utan fruktifikation, *Hypnum chryseon* Brid. i sällskap med *Didymodon inclinatus* på kalkmylla, *Eucalypta ciliata* och *streptocarpa*, samt en var. af *E. vulgaris*, caule elongato, växande i låta tufvor. *Jungermannia pumila* och *nana* Nees ab Es. träffades äfven, samt *Hypnum purum*. Vid Röd-gafvel togs *Grimmia funalis* och utbredd öfver andra mossor i skrefvorna *Lejeunia hamatifolia* Dum. — Alvastra: *Bryum alpinum* och *pallescens* samt *Hypnum tenellum* Dicks.

Under vägen insamlades i Hagebyhöga socken på det af Stud. Kalén uppgifna växtstället *Liparis Loeselii*, som frodades i stor ymighet i sällskap med *Orchis incarnata* var. *alba* och *Scirpus glaucus*, ofta till en storlek mot hvilken de Gottländska syskonen äro dvergar. Vid kärrkanterne bildades täta tufvor af *Catoscopium nigratum*. — I de vackra Medhamra-ängarne vid Wettern träffades *Heraclium sibiricum* och *Vicia tenuifolia*, hvilken äfven anmärktes flerstädes i åkrarne. Under hela vägen sågs föröfrigt *Lamium intermedium*, hvilken väl således inom Östergötland får räknas till de allmännare förekommande.

Under en resa förbi Linköping anmärktes på stenar i Tinnerbäcken *Cinclidotus fontinaloides* i sällskap med rikligt fruktbarande *Fontinalis antipyretica*. Ehuru den förra växte i stor mängd funnos dock högst få fruktbarande.

II. Hvarjehanda.

1. Af det anslag, som Rikets sednast församlade Ständer bestämde till resestipendier och läroböckers samt lärda verks utgifvande, har Kongl. Maj:t för innevarande år tilldelat 300 R:dr B:ko såsom understöd för utgifvandet af Botaniska Notiser.

2. Sednare häftet af Docenten Magr. Arrhenii utkast till vextrikets terminologi är nu från trycket utgifvet, men har ännu icke kommit Utgifvaren tillhanda.

3. Sednare delen af April och början af Maj hafva varit utmärkta genom en den herrligaste väderlek. Flera dagar hafva vi här i Lund haft fullkomlig sommarvarme. Våren står också snart i sin präktigaste fägring; björk, hassel och andra träd börja utveckla sina löf och vårexterna äro allmänt framme, en del snart redan förbi. Tyvärr kan man härstädes icke fullt njuta af våren, äfvensom icke fullständigt observera dess utveckling, emedan här saknas skog, då på en omkrets af nära $\frac{3}{4}$ mil allt utgöres af åkrar.

Rättelse: I Literaturbihanget sid. 7 rad. 9 nedifrån står *angulatus*, läs: *elongatus*.

☞ Af omständigheter, hvilkas undanrödjande ej berott af Utg., har detta nummer äfvensom det nyligen utgifna N:r 1 af Literatur-bihanget, blifvit längre än vederbordt fördröjdt.